

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Кафедра правознавства

ПРОГРАМА навчальної дисципліни «СІМЕЙНЕ ПРАВО»

з підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право <i>(код і назва)</i>
Спеціальність	081 Право <i>(код і назва)</i>
Освітньо-професійна програма	Право <i>(назва)</i>

Полтава 2023 рік

Розробники/укладачі програми:

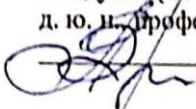
Олег КУЛЬЧІЙ – к.ю.н., доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі;
Марина БРЮХОВЕЦЬКА – к.ю.н., доцент закладу вищої освіти кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі.

Рецензенти програми:

Віктор КРИКУН – доктор юридичних наук, професор кафедри господарського права і процесу Університету державної фіскальної служби;
Марина ТРУБИНА – кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник НДІ фіскальної політики.

Програма навчальної дисципліни «Сімейне право» обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства, протокол засідання кафедри від 25 травня 2023 р. № 10.

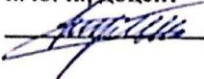
Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

Сімейне право є однією з фундаментальних юридичних навчальних дисциплін, за допомогою яких можливе формування базових вмінь кваліфікаційного юриста у будь-якій сфері професійної діяльності. Вивчення сімейного права допомагає сформуванню у студента не тільки знання вітчизняного та міжнародного законодавства, а й надає можливість їх практично застосувати, отримати уявлення про сутність і зміст основних понять та вмінь аналізувати правовідносини, що виникають між суб'єктами сімейного права.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право» є сукупність суспільних відносин, що виникають між фізичними особами, подружжям, батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, опікунами, піклувальниками та підопічними, патронатними вихователями та їх вихованцями, та інших сімейних відносин між членами сім'ї та родичами.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування знань про правове регулювання сімейних відносин та основних навичок практичного застосування норм сімейного українського та міжнародного законодавства.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Поняття сімейного права та його джерела, сімейні правовідносини, поняття шлюбу. Укладення шлюбу, особисті немайнові правовідносини подружжя, майнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір, припинення шлюбу. Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми. Визначення походження дітей. Особисті правовідносини між батьками і дітьми. Позбавлення і обмеження батьківських прав. Майнові правовідносини між батьками і дітьми. Аліментні зобов'язання батьків і дітей. Особисті немайнові права і обов'язки та аліментні правовідносини інших членів сім'ї та родичів. Усиновлення. Інші форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: опіка та піклування, патронат. Правове регулювання сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства.

Erläuterung der Studiendisziplin

Das Familienrecht ist eine der grundlegenden juristischen Disziplinen, die dazu beitragen kann, die grundlegenden Fähigkeiten und Fertigkeiten eines qualifizierten Juristen in jedem Bereich der beruflichen Tätigkeit zu entwickeln. Das Studium des Familienrechts trägt dazu bei, nicht nur Kenntnisse des nationalen und internationalen Rechts zu erwerben, sondern auch Fähigkeiten für seine praktische Anwendung, ein Verständnis für das Wesen und den Inhalt der grundlegenden Konzepte und Fähigkeiten zur

Analyse der rechtlichen Beziehungen zwischen den Subjekten des Familienrechts zu gewinnen.

Gegenstand des Studienfachs "Familienrecht" ist die Gesamtheit der sozialen Rechtsbeziehungen zwischen Einzelpersonen, Ehegatten, Eltern und Kindern, Adoptiveltern und Adoptivkindern, Vormündern, Pflegern und Mündeln, Pflegeeltern und deren Mündeln sowie anderen familiären Beziehungen zwischen Familienmitgliedern und Verwandten.

Das Ziel des Studienfachs ist es, den Studierenden Kenntnisse über die rechtliche Regelung der Familienbeziehungen und grundlegende Fähigkeiten zur praktischen Anwendung der Normen der ukrainischen und internationalen Familiengesetzgebung zu vermitteln.

Der Inhalt des Fachs wird in folgenden Themenbereichen vermittelt: der Begriff des Familienrechts und seine Quellen, die familiären Rechtsbeziehungen, der Begriff der Ehe, den Abschluss der Ehe, die persönlichen, nicht vermögensrechtlichen Beziehungen der Ehegatten, die vermögensrechtlichen Beziehungen der Ehegatten, Ehevertrag, Beendigung der Ehe, Gründe für die Rechtsbeziehungen zwischen Eltern und Kindern, Bestimmung der Herkunft von Kindern, Persönliche Rechtsbeziehungen zwischen Eltern und Kindern, Entziehung und Einschränkung der elterlichen Rechte, Vermögensrechtliche Beziehungen zwischen Eltern und Kindern, Unterhaltspflichten zwischen Eltern und Kindern, Persönliche, nicht vermögensrechtliche Rechte und Pflichten sowie unterhaltsrechtliche Beziehungen zu anderen Familienmitgliedern und Verwandten, Verabschiedung, Andere Formen der Unterbringung von Waisen und Kindern, denen die elterliche Fürsorge entzogen wurde: Vormundschaft und Pflegschaft, Pflegefamilien, Rechtliche Regelung der Familienbeziehungen von Ausländern und Staatenlosen.

Annotation of educational discipline

Family law is one of the fundamental legal subjects, with which the formation of basic skills, a qualification of a lawyer in any field of professional activity. The study of family law helps to develop the student not only knowledge of domestic and international law, and the skills of their practical application, to get an idea about the nature and content of basic concepts and ability to analyze the legal relations, arising between the subjects of family law.

The object of study of discipline of "Family law" is the totality of social relations that arise between individuals, spouses, parents and children, adopters and adoptees, guardians, Trustees and wards, foster parents and their children and other family relations between family members and relatives.

The purpose of the discipline is the need to develop the students' knowledge about the legal regulation of family relations and basic skills of

practical application of norms of the family of Ukrainian and international legislation.

The content of the discipline is revealed in the following themes: the concept of family law and its sources, family relationships, the concept of marriage. Marriage, personal non-property relations of spouses, property relations of spouses. The marriage contract, the marriage termination. The grounds for the emergence of legal relations between parents and children. Determination of the origin of children. The personal relationship between parents and children. Deprivation and limitation of parental rights. Property relations between parents and children. Alimony obligations of parents and children. Moral rights and obligations and maintenance of legal relationship other family members and relatives. Adoption. Other forms of placement of orphans and children deprived of parental care: custody and guardianship and patronage. Legal regulation of family relations with participation of foreigners and persons without citizenship.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Сімейне право» укладена відповідно до освітньо-професійної програми «Право», розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 644.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні принципи, правові джерела, терміни та норми, що регулюють суспільні відносини, які виникають між подружжям, батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, опікунами, піклувальниками та підопічними, патронатними вихователями та їх вихованцями.

Мета навчальної дисципліни «Сімейне право» полягає у формуванні у здобувачів знань про правове регулювання сімейних відносин та основних навичок практичного застосування норм сімейного законодавства.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 2);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 11);
- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК 12).

спеціальні, фахові, предметні:

- цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи (СК 3);
- здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права (СК 5);
- здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції (СК 12);
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (СК 13);

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми. В результаті опанування дисципліни студент повинен:

- знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини (РН 2);
- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (РН 5);

- застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права (РН 8);
- знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (РН 13);
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН 19);
- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (РН 20);
- готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях (РН 21);

Навчальна дисципліна є вибірковою у відповідності до навчального плану.

Форма підсумкового контролю знань – ПМК (залік).

ПРОГРАМНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття сімейного права та його джерела

Поняття сімейного права та визначення його галузевої самостійності в системі права. Співвідношення сімейного права з іншими галузями права. Правовідносини, що регулюються сімейним правом. Предмет та методи регулювання в сімейному праві. Основні принципи сімейного права. Система сімейного права України. Концепція державної сімейної політики. Охорона сім'ї державою.

Джерела сімейного права в Україні. Система джерел сімейного права. Історичний розвиток законодавства про шлюб та сім'ю в радянський період (з 1917 р.). Значення Конституції України у регулюванні сімейних відносин. Практика використання міжнародних норм у сімейному праві. Сімейний кодекс України (2002 р.): система та загальна характеристика. Звичай як джерело сімейного права в Україні. Договір як регулятор сімейних правовідносин. Правове значення постанов Пленуму Верховного Суду України у справах про шлюб та сім'ю. Дія норм сімейного права. Аналогія закону та аналогія права.

Тема 2. Сімейні правовідносини

Поняття та ознаки сімейних правовідносин. Поняття сім'ї в соціологічному і юридичному значенні. Право кожної особи на сім'ю. Суб'єкти сімейних правовідносин. Правоздатність і дієздатність в сімейному праві. Поняття та класифікація юридичних фактів у сімейному праві. Родинність і свояцтво у сімейному праві України. Реалізація та дотримання сімейних прав та обов'язків. Відповідальність в сімейному праві. Захист сімейних прав. Строки і позовна давність у сімейному праві України.

Тема 3. Поняття шлюбу. Укладення шлюбу

Історичні форми сім'ї та шлюбу. Поняття та правова природа шлюбу. Умови вступу до шлюбу та їх види. Особи, що не можуть перебувати у шлюбі між собою. Перешкоди до укладення шлюбу. Порядок подання заяви про реєстрацію шлюбу. Державна реєстрація шлюбу. Зміна умов порядку укладення шлюбу. Особливий порядок державної реєстрації шлюбу. Наслідки порушення вимог закону щодо укладення шлюбу. Фіктивний шлюб. Правове регулювання укладення шлюбу з іноземцями. Укладення шлюбу з військовослужбовцем в умовах воєнного стану.

Тема 4. Особисті немайнові правовідносини подружжя

Загальна характеристика та особливості особистих немайнових правовідносин подружжя (чоловіка і дружини). Види немайнових правовідносин подружжя. Право на материнство і на батьківство. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності. Права подружжя на вільний фізичний та духовний розвиток, особисту свободу. Право подружжя на прізвище, зміну прізвища у зв'язку з укладенням шлюбу та у шлюбі, та пов'язані з ним права. Права дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї. Право на духовний розвиток та особисту свободу. Право на таємницю особистого життя. Захист особистих прав подружжя.

Тема 5. Майнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір

Особливості майнових правовідносин подружжя. Правовий режим майна подружжя. Види режимів спільності майна подружжя: режим універсальності спільності; режим спільності рухомого і придбаного; режим спільності придбання. Володіння, розпорядження та поділ спільного майна подружжя. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка. Корпоративні права подружжя. Правовий режим майна чоловіка і жінки, що проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Відповідальність подружжя по зобов'язаннями. Підстави, порядок та умови звернення стягнення на майно подружжя. Позивна давність до вимог подружжя про поділ спільного майна.

Особливості договірному режиму майна подружжя в Україні. Поняття шлюбного договору: його зміст, порядок укладення та форма. Умови, які не можуть включатися в шлюбний договір. Зміна умов та розірвання шлюбного договору. Визнання шлюбного договору недійсним та його правові наслідки.

Тема 6. Припинення шлюбу

Підстави припинення шлюбу. Підстави і порядок розірвання шлюбу судом. Підстави і порядок розірвання шлюбу органами РАЦСу. Правові наслідки припинення шлюбу. Поновлення шлюбу. Поняття і порядок визнання шлюбу недійсним. Перелік осіб, які мають право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним. Відмінність припинення шлюбу від визнання шлюбу недійсним.

Тема 7. Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми. Визначення походження дітей

Походження дитини як онова виникнення правовідносин між батьками та дітьми. Визначення походження дитини від матері.

Презумпція батьківства. Визнання батьківства і материнства за рішенням суду. Визначення походження дитини, що народилася в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Порядок реєстрації народження дитини. Встановлення факту батьківства за рішенням суду. Поняття і підстави оспорування батьківства або материнства.

Тема 8. Особисті правовідносини між батьками і дітьми. Позбавлення і обмеження батьківських прав

Загальна характеристика прав та обов'язків батьків, підстави їх виникнення. Класифікація правовідносин батьків та дітей. Особисті немайнові та майнові правовідносини батьків та дітей. Права батьків по захисту інтересів дітей. Реалізація батьківських прав батьками, які проживають окремо від дитини, які є неповнолітніми або недієздатними. Права членів сім'ї та родичів на виховання дітей.

Права дітей на захист від неправомірних дій батьків. Немайнові та майнові права дітей. Співвідношення прав батьків і прав дітей. Санкції за неналежне здійснення батьківських прав. Підстави і порядок позбавлення батьківських прав. Наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення в батьківських правах. Відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.

Тема 9. Майнові правовідносини між батьками і дітьми. Аліментні зобов'язання батьків і дітей

Правовий режим майна батьків та дітей. Спільна сумісна власність батьків та дітей. Принцип роздільності майна батьків і дітей. Презумпцію права власності батьків на спірне майно. Індивідуальне майно дитини. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання. Право власності дитини на аліменти.

Поняття та загальна характеристика аліментних зобов'язань. Порядок та форма сплати аліментів неповнолітнім дітям. Добровільний та судовий порядок сплати аліментів. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. Визначення та зміна розміру сплати аліментів. Контроль за цільовим витрачанням аліментів. Визначення заборгованості по аліментах. Звільнення від сплати аліментів. Обов'язок батьків на утримання повнолітніх дітей. Участь батьків у додаткових витратах на дітей. Обов'язки інших членів сім'ї та родичів щодо утримання дитини.

Зобов'язання повнолітніх дочки, сина по утриманню непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги. Утримання непрацездатних батьків неповнолітніми дітьми. Визначення розміру аліментів на батьків. Звільнення дітей від обов'язку утримувати батьків.

Тема 10. Особисті немайнові права і обов'язки та аліментні правовідносини інших членів сім'ї та родичів

Поняття інших членів сім'ї та родичів. Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів. Права баби та діда, прабаби та прадіда на виховання внуків та правнуків. Права братів та сестер на спілкування. Права мачухи, вітчима та особи, яка взяла дитину у свою сім'ю, на її виховання. Права членів сім'ї та родичів щодо захисту дитини. Піклування про осіб, які взяли дитину у свою сім'ю на виховання.

Загальна характеристика майнових правовідносин інших членів сім'ї та родичів. Аліментні зобов'язання інших членів сім'ї, умови їх виникнення. Піклування про осіб, які взяли дитину у свою сім'ю на виховання. Визначення розміру аліментів. Підстави звільнення падчерки та пасинка від сплати аліментів мачусі та вітчиму. Підстави звільнення від сплати аліментів інших членів сім'ї та родичів. Відповідальність за невчасну сплату аліментів. Припинення аліментних зобов'язань.

Тема 11. Усиновлення. Інші форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: опіка та піклування, патронат

Загальна характеристика форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Облік дітей-сиріт та дітей, які залишились без батьківського піклування. Поняття, значення і правова природа усиновлення. Порядок та умови усиновлення дітей в Україні. Особливості усиновлення повнолітніх. Облік осіб, що бажають усиновити дитину. Документи, які подаються претендентами на усиновлення для одержання дозволу на усиновлення. Правові наслідки усиновлення. Усиновлення дітей іноземними громадянами. Таємниця усиновлення та її правовий захист. Усиновлення дітей іноземцями. Права та обов'язки усиновлювачів. Права усиновленої дитини. Припинення усиновлення: основи, порядок, правові наслідки. Скасування усиновлення: основи, порядок, правові наслідки. Підстави та юридичні наслідки визнання усиновлення недійсним.

Підстави та порядок набуття дитиною правового статусу сироти або такої, що позбавлена батьківського піклування. Основні форми влаштування дітей, що залишилися без батьківського піклування в Україні та їх види. Повноваження органів опіки та піклування. Тимчасове влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Порядок встановлення опіки та піклування. Права та обов'язки опікунів та піклувальників. Припинення опіки та піклування, звільнення опікуна, піклувальника від виконання своїх

обов'язків. Способи захисту прав та інтересів дітей, що залишилися без батьківського піклування.

Розвиток інституту патронату в Україні. Поняття та зміст договору про патронат. Права та обов'язки сторін договору про патронат. Порядок припинення патронату. Порядок створення дитячих будинків сімейного типу. Поняття та порядок створення прийомної сім'ї. Особи, які можуть бути прийомними батьками.

Тема 12. Правове регулювання сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства

Поняття сімейних правовідносин з іноземним елементом. Права та обов'язки іноземців та осіб без громадянства у сімейних відносинах в Україні. Правове регулювання укладення та розірвання шлюбу за участі іноземців та осіб без громадянства. Порядок розірвання шлюбу між громадянами України, що перебувають закордоном. Умови визнання актів цивільного стану, заснованих на іноземних законах, в Україні.

Правове регулювання відносин батьків та дітей, інших членів сім'ї з іноземним елементом. Правове регулювання усиновлення іноземними особами та осіб без громадянства. Встановлення опіки та піклування над дитиною, що є громадянином України, але проживає за її межами. Встановлення опіки та піклування над дитиною-іноземцем. Застосування в Україні законодавства іноземних держав та міжнародних договорів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 02.06. 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135. (Редакція від 01.09.2020 р.)
3. Деякі питання здійснення патронату над дитиною : постан. Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 148. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF#n101>.
4. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання. *Урядовий кур'єр*. 2013. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_112/stru#Stru.
5. Конвенція про права дитини / Організація Об'єднаних Націй. 2011. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021/stru#Stru.
6. Про ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів: Наказ Міністерства соціальної політики України від 28.12.2015 № 380/28510. *Офіційний вісник України*. 2016. № 27. Ст. 1076.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів: Закон України від 17.05.2017 року № 25. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2037-19>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання. 2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2475-19>
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання : Закон України від 3 лип. 2018 р. № 2475-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 36. Ст. 272.
10. Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо невідворотності обов'язку утримувати дитину особами, які позбавлені батьківських прав: Закон України від 17.05.2016 року № 1370-VIII. 2016. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T161370?an=1>
11. Про внесення зміни до статті 19 Сімейного кодексу України щодо забезпечення дотримання житлових прав дитини. 2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2038-19#n2>.

12. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.01.2017 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

13. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561

14. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.01.2018. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35 (редакція від 01.01.2020)

15. Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-п#Text>

16. Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 року № 1740. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 221. ст.112.

17. Про затвердження Інструкції про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном від 24.02.2015 року / Наказ Міністерства юстиції України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1390-06/stru#Stru>.

18. Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації актів громадянського стану в дипломатичних представництвах та консульських установах України: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 23.05.2001 року № 32/5/101. *Офіційний вісник України*. 2001. № 24. Ст. 77.

19. Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 16.03.2012 року № 19. *Офіційний вісник України*. 2012. № 19. Ст. 189.

20. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787. БД «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>

21. Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції від 18.10.2000 року № 52/5. *Офіційний вісник України*. 2000. № 42. Ст. 205 (Редакція від 17.10.2017)

22. Про перелік видів добровільного медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.12.2002 року № 480. *Офіційний вісник України*. 2003. № 4. Ст. 635.

23. Про застосування судами деяких норм Кодексу про шлюб та сім'ю України від 12.06.1998 року / Постанова Пленуму Верховного Суду України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-98>

24. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя від 21.12.2007 № 11 / Постанова Пленуму Верховного Суду України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>

25. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення від 31.03.1995 № 5 / Постанова Пленуму Верховного Суду України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>

Основні рекомендовані джерела інформації:

26. Боднар Т.В., Михальнюк О.В. Сімейне право: практикум. К.: Алерта, 2019. 132 с.

27. Дякович М.М. Сімейне право України : Навчальний посібник. К. : ЕКУС, 2022, 416 с.

28. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / під ред. Д.В. Журавльова. К.: Центр навчальної літератури, 2018 р. 520с.

29. Сімейне право України : підручник / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзера. 2-ге вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

30. Сімейне право України: підручник/за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.

31. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III / Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135. (Редакція від 01.01.2022 р.)

32. Чернега В.М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право. К. : Ліра-К, 2023. 370 с.

33. Чеховська І. В., Самілик Л. О. Сімейне право : практикум. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 132 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

34. Біленко М. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя. *Юридична Україна*. 2014. № 4. С. 65-71.

35. Білик О.О. Інститут окремого проживання подружжя в сімейному праві: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ : Знання України, 2017. 259 с.

36. Борисова В. І., Красицька Л. В. Аліментні зобов'язання членів сім'ї в сімейному праві України: проблемні питання теорії та практики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. Т. 27, № 3. С. 28-47.

37. Булеца С. Б. Сімейне право : підручник / за заг. ред. В. А. Кройтора та В. Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х. : ХНУВС, 2016. 512 с.

38. Гірник І. Права та обов'язки подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Молодь і ринок*. 2017. № 1. С. 155-158.

39. Гнатів О. Усиновлення іноземцями дітей-сиріт з України: нормативно-правовий аспект. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 2. С. 99-102.

40. Гресь Н. М. Окремі аспекти відповідальності за невиконання батьками аліментних зобов'язань. *Приватне та публічне право*. 2017. № 1. С. 9–13

41. Гриняк О. Б. Право спільної власності подружжя на житло за законодавством України : монографія. К. : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2017. 220 с.

42. Дмитрук І. М. Основи цивільного та сімейного права України: навч.-метод. посіб; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв : Гельветика, 2019. 155 с.

43. Дутко А. С. Поняття та правова природа шлюбного договору. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 188-191.

44. Євко В. Ю. Застосування презумпції спільності майна подружжя у судовій практиці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 75-78.

45. Завальна Ж. В., Розгон О. В. Договірне регулювання відносин організації державної реєстрації шлюбу за 24 години. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 19-22. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/3/5.pdf>.

46. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Вінниця, 2015. 496 с.

47. Лешанич Л. В. Правова природа припинення договору про патронат. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 73-76.

48. Липець Л. В. Шлюбний договір в Україні і в світі: порівняльні аспекти шлюбного і трудового договорів, а також шлюбних договорів в Україні і в США. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 27-41.

49. Маковецька В. В. Поняття права на захист права на належне батьківське виховання: цивільно-правовий контекст. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 1 (63). С. 50-54.

50. Маріц Д. О., Карпенко І. В. Договір про патронат. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 140-143.

51. Михальнюк О. Договір подружжя про надання утримання. *Юридична Україна*. 2015. № 2. С. 19-25.

52. Негода О. А. Захист майнових прав малолітніх та неповнолітніх осіб: цивільно-правовий аспект: дис. ... д-ра філос.: 081, 08; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. – 278 с.

53. Нікітюк О. М. Охорона та захист права спільної власності подружжя у цивілістичному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 20 с.

54. Овчатова-Редько А. О. Майнові правовідносини жінки та чоловіка, які перебувають у фактичному шлюбі, за законодавством України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2009. 19 с.

55. Пономарьов А. С. Значення та правова природа шлюбного договору. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 12. С. 92-97.

56. Порядок, розмір стягнення аліментів на утримання дитини та доходи, які враховуються (не враховуються) при визначенні розміру аліментів. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 5. С. 45-53.

57. Простибоженко О. С. Способи поділу спільного майна подружжя: погляд на правозастосовну практику. *Часопис кримінального і цивільного судочинства*. 2017. № 1. С. 147-155.

58. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України: монографія. К.: Ін Юре, 2018. 301 с.

59. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: проблеми теорії і практики : монографія; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Фенікс, 2018. 375 с.

60. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] К., 2018. 188 с.

61. Сімейне право України: підручник / С. Б. Булеца, В. В. Заборовський, В. Г. Фазикош. К. : Знання, 2015. 375 с.

62. Сімейне право України: підруч. 4-ге вид., переробл. і допов. / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К.: Право, 2012. 322 с.

63. Слома В. Позбавлення батьківських прав за законодавством України. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 4. С. 78-80.

64. Слюсар Л. І. Розлучення в Україні в демографічному вимірі: минуле і сучасність. Демографія та соціальна економіка. 2014. № 2. С. 78-89.

65. Справа «Гарнага проти України» (Скарга 20390/07): рішення Європейського Суду з прав людини від 16 трав 2013 р. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_960#top

66. Справа «Мала проти України» (Скарга 4436/07) : рішення Європейського Суду з прав людини від 17 лист. 2014 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_a23

67. Судова практика у справах про усиновлення. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 9. С. 15-23

68. Ткачук О. Сімейний кодекс України: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду – Великої Палати та Касаційного цивільного суду (практика 2018 року). Харків : Право, 2019. 252 с.

69. Труба В. І. Проблемні питання правових підстав позбавлення батьківських прав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 12 (2). С. 4-7.

70. Ханович Є. Правове регулювання аліментних зобов'язань батьків по утриманню дітей: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 12.00.03 / НАВС. К., 2019. 229 с.

71. Хобор Р. Б. Шлюбний договір як регулятор майнових відносин подружжя: монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. 239 с.

72. Чеховська І. В. Сурогатне материнство: теоретико-правові підходи до розуміння. *Міжнародний юридичний вісник Університету ДФС України*. 2017. № 6. С. 58-65.

73. Чурпіта Г. В. Співвідношення способів судового захисту сімейних і цивільних прав та інтересів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. № 34. Т. 1. С. 125-128.

74. Юнін О. С. Стягнення заборгованості по аліментах та притягнення боржника до відповідальності за невиконання аліментних обов'язків: проблеми теорії і практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 132-139.